

NOTES HISTÒRIQUES SOBRE ALGUNS HOSPITALS DE CATALUNYA

MARÍ i BALCELLS, Victor.

RESUM: S'ofereix una visió històrica dels establiments coneguts com hospitals comarcals antics de Catalunya, provinents alguns d'abans del segle XIII. Amb reformes i adaptacions, inclús amb trasllats al llarg del temps, dintre del terme municipal, alguns han subsistit amb modernitzacions estructurals i d'organització.

Paraules clau: «Hospitals rurals», «Hospitals comarcals».

RESUMEN: Se presenta una visión histórica de las construcciones conocidas en conjunto como hospitales comarcales antiguos de Cataluña, de procedencia incluso anterior al s. XIII. Reformas y adaptaciones, incluso traslados de lugar dentro del municipio, para convertirse algunos de ellos en hospitales comarcales antes de adoptar formas de organización más actuales.

Palabras clave: «Hospitales rurales», «Hospitales comarcales».

*

Arreu de la geografia catalana i amb el nom genèric d'«hospital» hi havia en moltes poblacions, construccions fetes a propòsit o adaptades a la fi d'hostatjar malalts, vells sense recursos, impedits, mancats, folls o orfes, fossin del mateix poble o transeünts (en aquest cas, amb certes reserves, de vegades mitjançant un discret pagament). Més aviat, es tractava d'asils, orfenats o cases de convalsència i, en molt segon terme, punts de socors i d'atenció mèdica. Gratuïts pels «clients» del municipi, es sostenien mitjançant donacions puntuals, rendes atorgades per benefactors i /o la subvenció de l'Ajuntament. L'origen de molts d'aquests hospitals és molt antic, del segle XIII i fins i tot, anteriors. Molts havien canviat de lloc dintre de la mateixa població.

L'edificació inicial es devia sovint a la munificència d'una persona principal. Potser, l'ocasió fóra el compliment d'una prometença a un sant venerat, per lliurar el poble d'una epidèmia o per comprometre'l a que ho faci en el futur. No és estrany, doncs, que la peça principal de la construcció fos la capella, al costat de la qual es trobaven les

habitacions dels que tenien cura dels pacients, habitualment membres d'una comunitat religiosa. Les altres dependències, com ara guarda-roba, cuina, rentador, etc. i les sales dels acollits, gairebé mai de més de quatre llits, eren secundàries. Poques vegades hi havia espai per la visita mèdica, una sala de cures o adequada per a una operació per senzilla que fos.

La qualitat d'aquests «hospitals de poble» deixava, doncs, molt que desitjar, al menys fins a principis del segle XX. Eren administrats per juntes, formades pel batlle o un representant seu, el benefactor o els seus successors més importants i el rector o el seu delegat. El metge del poble tenia l'obligació de passar visita les vegades que s'hagués estipulat i rebia una compensació econòmica global. Aquest sistema és vàlid pels hospitals de les diverses poblacions revisades, amb variants que es diran. En alguns casos esdevindrien centres mèdics eficients, en altres desapareixerien físicament o funcional. En tot cas ens interessa subratllar els aspectes quirúrgics de l'al·ludida evolució, si bé no eludirem certes qüestions més allunyades de la cirurgia.

1.- Sant Hospital de Cervera.- Fou fundat el 1389 per Berenguer de Castelltort, en honor de la Santíssima Trinitat i de Sant Francesc, en terrenys i construccions que havien estat de l'orde de Sant Antoni. Després de dos trasllats, en els anys 1466 i el 1733, s'edificà de nou el mateix 1733. Destinat als pobres de la ciutat i forasters, tenia el 1922 dues sales d'infermeria, per homes i dones i era servit pels quatre metges de la població, que feien torns cada any amb els càrrecs de metge i cirurgia. Tot un detall: hi havia una sala d'autòpsies (1).

2.- Hospital de Sant Joan de Reus (Hospital Civil de Reus).- Fundat entre 1264 i 1281 era el més gran dels hospitals o llazarets de la Ciutat. El nou edifici de 1681 serví a vegades d'hospital militar. Segons la descripció realitzada el 1927, tenia una sala per a homes i una altra per a dones i a més una sala amb una taula d'operacions i un armari amb material quirúrgic. Hi havia també una dependència per a malalts que requerissin una atenció especial i una zona per a «particulars». Des del 1926 disposava d'una instal·lació de raigs X.

A l'Hospital es trobava el «Laboratori municipal» i «l'Institut d'Higiene», i amb caràcter provisional, l'Arxiu municipal i un Dispensari públic. Hi havia un lloc per a Dipòsit de cadàvers i una sala d'autòpsies mèdic legal (molt deixada, segons el relator). L'assistència mèdica i també la quirúrgica estava a càrrec d'un director, el degà de beneficència municipal local, junt amb un metge numerari i un altre sobrenumerari per a cadascuna de les dues seccions. Quan eren sol·licitats hi anaven en consulta els especialistes locals.

L'Hospital de Sant Joan de Reus ha evolucionat molt fins l'actualitat, doncs forma part de la XHUP (Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública) de la Generalitat, aportant 253 llits, no tots, però, de cirurgia. El municipi manté la titularitat de l'Hospital (2).

3.- Hospital i Asil de Sant Salvador del Vendrell.- Des del 1879 era propietat del municipi. Hi havia un pavelló per a infecciosos des del 1925 i una sala d'homes i una de dones, situades en el primer pis, com era corrent en els hospitals de l'època. El metge titular del Vendrell tenia cura de l'assistència. No es fa esment de que hi hagués quiròfan (3).

4.- Hospital municipal de Ripoll.- Fou fundat el 1573 per Jeroni de Pinós, Francesc de Llaguna i Pere Freixas. Destruït i reedificat en dues ocasions en circumstàncies bèl·liques (era una posició estratègica en una cruïlla de camins), tenia des del 1889 una ala per a malalts contagiosos. El sostenia l'Ajuntament. L'informant diu que per terme mig era ocupat per 30 malalts a l'any, gairebé tots crònics i més aviat propers per un asil. Es diu que hi havia una cambra de desinfecció, però no hi ha referències de cap quiròfan. El director era el metge titular de la ciutat. Al segon pis vivien les germanes josefines, que tenien cura de tot. Sobreviu com Hospital Comarcal del Ripollés (4).

5.- L'Hospital General de Vic.- Conegut també com «Hospital de la Santa Creu» o «Hospital d'en Terrades», en record de qui el fundà el 1348, Ramon de Terrades. Tenim una descripció del 1928 i notícia de la conversió en Hospital Comarcal l'any 1932. Cal atendre amb cura les exposicions fetes en èpoques diferents, que arriben gairebé fins a l'actualitat més absoluta (5, 14, 15 i 16). Abans, però, cal referir que Vic tingué a més en temps passats un hospital per a mesells (és a dir, leprosos) (Hospital de Sant Jaume), un altre per transeünts (Hospital de Pelegrins), així com una «Albergueria», essencialment per capellans malalts.

El 1928, l'Hospital General ocupava una extensió de 13,590 m² (483 m² l'església en la cripta). Hi havia una sala d'homes, una altra amb bressols i una de dones (41 llits entre totes les sales). S'hi trobava una sala-despatx per als metges, sala d'operacions amb avantsala, «*provistas de todos los aparatos que se requieren*». Hi havia cinc habitacions per a operats i altres per a «particulars». A tall de propaganda el relator afegeix que «*cerca de ellas se encuentra un excelente cuarto de baño, con los accesorios que la higiene y la comodidad exigen, como duchas, lociones, etc.*» Venen després dos paràgrafs impagables: «*Últimamente se han colocado waters en algunas comunas... i ....muchos ciudadanos llevan, (a la estufa de desinfección)... su muda i ropas de los enfermos o de los que han muerto, para su desinfección, pagando alguna cosa*». L'Hospital ja tenia llavors una sala per a gestants, tot i no haver-hi calefacció a les sales.

Víctor J. Marí Balcells

El moviment de malalts els anys precedents a la publicació consultada fou la següent:

1923.....	15.855 sojorns
1924.....	16.681 sojorns
1925.....	17.855 sojorns
1926.....	19.137 sojorns
1927.....	18.085 sojorns

Prenem nota de la composició de la Junta Administrativa de l'Hospital l'any 1932, perquè ens sembla curiosa la credencial d'un dels seus membres:

President, l'Alcalde:	Sr. Marià Serra i Badell.
Vocal Conseller:	Sr. Modest Nicolau i Pujol.
Canonge:	Molt Il·lustre Dr. Josep Sellés i Roquer.
Noble:	Sr. Ramon Espona i Sitjar.
Canonge:	Molt Il·lustre Dr. Joan Lladó i Oller.
Comerciant:	Sr. Antonio Arumí i Blancafort

La data del 1932 marca una fita en la història d'aquest Hospital. Com també en els de Vilafranca del Penedés i Igualada, perquè la Generalitat, prèvia consulta amb els Ajuntaments de cada comarca, els hi reconegué el caràcter de comarcals. Això vol dir que a canvi d'una taxa, els naturals dels pobles veïns a través dels seus Ajuntaments tindrien accés gratuït a l'Hospital de la seva «capital» comarcal. El Dr. Serra Rabert, expert en organització hospitalària fou l'assessor de la Generalitat, assenyalant avantatges, com ara la formació d'un fitxer de malalts, una major precisió estadística i la possibilitat d'endegar cursets de cirurgia. d'urgència pels metges de la comarca, etc. Ben aviat, el dinamisme dels caps de Servei de Cirurgia dels respectius hospitals (Drs. Sala Parés, de Vilafranca, Salarich, de Vic i Joan Solà Surís, d'Igualada) portaren la iniciativa més enllà d'allò que era previsible, i el 1935 publicaven uns «Annals dels Hospitals Comarcals». De no estroncar la Guerra el ritme de la vida sanitària, s' haurien creat, sens dubte, les estructures que ara estimem adients (consorcis hospitalaris, descentralització, etc.). (3)(14)(15)(16)(18).

6.- El Sant Hospital de Tossa.- Fou fundat per Tomás Vidal i Rey i el seu nebot, Grau Vidal i Ferro, entre 1765 i 1772. Entre 1903 i 1928 s'atengueren només 101 malalts. No es pot dir que fos massa concorregut. El 1928 només s'admetien malalts d'urgència, si bé no consta la presència d'instal·lacions quirúrgiques. Segons el relator, però, n'hi hauria prou amb una petita donació per posar l'Hospital a l'altura dels temps. L'assistència i el manteniment estaven a càrrec de les Germanes Terciàries Regulars de la Mare de Déu del Carme.

7.- L'Hospital de Sant Joan de Balaguer.- Sembla que la construcció començà el 1480. El 1770 fou ampliat. El relator diu que el 1929 les parets són plenes d'esquerdes i inflades, cosa que contradiu la fotografia de la sala d'operacions que acompanya el text. Sembla que l'Ajuntament féu una forta inversió en material quirúrgic.

Atenia els ingressats el metge titular de la Ciutat, assistit d'un practicant i d'una llevadora. L'avenir d'aquest Centre sembla a priori limitat per la proximitat a Lleida, que fa que en cas de necessitat, els veïns vagin a un hospital o a una clínica amb més condicions de la capital. (10)

8.- Hospital de St. Jaume d'Olot.- Una donació del notari Miquel Març permeté la seva construcció el 1554 sobre la base d'altres hospitals anteriors. Un benefactor anomenat Carraz deixà un arsenal quirúrgic ben proveït, avui d'interès arqueològic. Altres llegats milloraren les instal·lacions. L'estil arquitectònic és similar al de la Santa Creu de Barcelona, edificat un segle abans. A més de les habituals sales de dones i homes amb 32 llits cadascuna, hi havia entre la planta baixa i dos pisos el convent, habitació pel capellà, una sala amb 8 llits, un menjador per no allitats, el «rober de Nostra Sra. de la Tura», una sala per vuit malalts, un altra per a «militars» amb 24 llits, una sala d'infecciosos, una de reclusió de dementats, el Convent dels Germans de Sant Joan de Déu, sala de banys, etc.

S'alternaven en el Servei 4 metges, a raó d'un trimestre cadascun. L'opuscle diu que tots els metges d'Olot podien col·laborar a la Clínica d'operacions i a la assistència als malalts de pagament, accidents de treball i d'altres. Es palesa el criteri d'àmplia condescendència del Reglament. La «Clínica d'operacions» es situava en l'antiga Casa de Convalescència. S'informa que al cap de l'any es fan unes 50 operacions *entre las que no escasean las laparotomías, histerectomías, quelotomías de urgencia, apendicectomías, operaciones de Halstead i otras de Cirugía mayor*. No obstant, reconeix que dels cent llits disponibles només s'utilitzen uns 30 (unes 10.000 estades anuals). Actualment (1992), l'Hospital de S. Jaume de Olot, de fundació pública figura en una llista de la XHUP de S. Jaume de Olot, amb 200 llits. (7) (8).

9.- Hospital de la Seu d'Urgell.- L'Hospital, existent des de 1132, prop de la catedral, es traslladà el 1835 a l'antic convent de Sant Agustí, quan s'implantaren les lleis amortitzadores. Hi havia dues sales generals (homes i dones) de 10 llits cadascuna i espai per 56 dones asilades; en un altre pis hi havia 8 habitacions particulars amb dos llits cada una. Es poden instal·lar fins a 50 llits en unes sales per a personal militar. Disposava també de «Farmàcia» o farmaciola, sala de cures i d'operacions, així com un «gabinete de electroteràpia, con una magnífica instal·lació de rayos X, diatèrmia, sol artificial, pantostato, etc., cuarto de baño i ducha con calefacción elèctrica».

La mitjana de malalts ingressats pujava cap el 1929 a 83, que produïen gran nombre d'estades. Des que es recorda, l'Hospital era qualificat de «cívico-militar» i era de l'Ajuntament. El dirigia el metge titular de la població, mentre que el metge militar assistia els soldats i comandaments. «Portaven la casa» les monges de la Sagrada Família. L'informador acabà demanat la contribució dels pobles de la comarca al manteniment de l'Hospital. (10).

10.- L'Hospital i Casa de Caritat de Sant Llützer, de Terrassa.- Se sap que existia el 1644. El 1869 fou traslladat a l'antic convent de Frares Recol·lectes. La titulació era municipal. Les germanes Carmelites de la Caritat tenien cura dels nens i dels vells, més aviat «usuaris» que vertaders malalts. L'11 d'octubre de 1917 es posà la primera pedra d'un nou edifici i l'Assegurança Terrasenca establí una Clínica a l'Hospital, on «doctores experimentados ejecutan con éxito, cada día más halagüeño, peligrosas operaciones...no faltando ninguno de los aparatos e instrumentos que la cirugía actual requiere».

La capacitat de l'Hospital era el 1929 de 27 llits d'homes i 20 de dones. L'assistència facultativa de l'Hospital era confiada al Dr. Salvador Cansino i al Dr. Josep Ullés; disposaven també d'un oftalmòleg i d'un dentista. De la Clínica en tenien cura els Drs. Ullés, Cistaré i García. (11)

11.- Hospital de Granollers.- Fou fundat el 1321 per Bertrán de Seva per assistir als pobres de la població. Passà moltes vicissituds econòmiques i de titulació, ben descrites per Danón en una monografia (12). Des del 1854 es reconeix el caràcter municipal. A partir d'aquesta data les germanes terciàries de la Verge del Carme (o «carmelites de la Caritat», com son més conegudes) es dediquen a l'administració i a l'assistència a malalts i asilats. Aquesta orde era originària de Vic i ja s'havia expandit a Moià i a Igualada.

El 1923 s'inaugurà un nou edifici, perquè hom considerà ruïnós l'estat de l'antic. El projecte s'havia retardat molt per causes econòmiques. És interessant que l'elecció de l'emplaçament fou determinada pel peritatge del Dr. Pere Esquerdo, l'arribada del qual i llur acomiadament a l'estació del ferrocarril constituí un esdeveniment ciutadà.

L'Hospital tenia un pavelló per a tota mena de malalts, un altre per a pobres i asilats i un tercer, per a monges i l'església. Un benefactor costejà una sala d'operacions i d'esterilització amb el corresponent material. En total hi havia llavors uns 50 llits. Durant molt de temps el pavelló d'infecciosos fou només un projecte.

El 1928 fou nomenat per concurs el Dr. Enric Ribas i Isern com a cirurgià i director. Ribas era fill del cap de servei de Cirurgia de l'Hospital de Santa Creu de Barcelona i organitzà

un equip quirúrgic i una infermeria a imatge i semblança d'aquell. Quan l'instrumental era insuficient, el portava de la Clínica del seu pare. Ribas enviava les monges de Granollers a l'Hospital de Santa Creu per ensinistrar-les i més endavant al de Sant Pau, amb el mateix objectiu. Ribas Isern arribà a un acord amb l'administració per utilitzar una part de l'Hospital com a Clínica particular, a condició de fixar preus mòdics i el de revertir el 20 % dels beneficis a l'Hospital. Molts anys després aquesta fórmula es copià en altres centres.

El gener de 1936 dóna a conèixer en una publicació la composició de l'equip del qual era el cap, essent el metge ajudant i internista, el Dr. Manuel Plana, mentre que el Dr. Magí Tusquets actuava de cirurgià i ajudant radiòleg i el Dr. Domènec com a metge ajudant i «anestesiador». En aquesta referència es reconeix per fi, doncs, l'especialització en anestèsia en una època en què la major part de quins l'exercien restaven en l'anonimat. Se sap d'altra banda que Tusquets usava un aparell portàtil de raigs X, que ja era arcaic llavors. A falta de laboratori a Granollers, els anàlisis Ribas els duia a fer a Barcelona. Tot i això, l'Hospital rebé l'estatut de «comarcal» i mereixé una bona qualificació del Sindicat de Metges de Catalunya. En aquell temps l'Hospital comptava amb 75 llits.

Tal com feien els caps de Servei dels hospitals comarcals de Vic, Igualada i Vilafranca, Ribas presentà una Memòria, notable pel que fa a la transparència de l'actuació i a una millora de la qualitat. En un primer examen, l'estadística es compara favorablement a les de l'època, en relació a la morbiditat i la mortalitat.

Ribas Isern diu haver remés comunicacions científiques, en especial, a la Societat de Cirurgia de Barcelona, a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i a la Societat de Sant Cosme i Sant Damià.

Féu notar l'abundància de traumatismes cranials i encefàlics per accidents de la circulació viària, considerada llavors densa a Granollers. També diu que «només» havia efectuat dues trepanacions i malgrat això els pacients també moriren.

Molt després de la Guerra Civil, el Dr. Ribas Isern dirigí durant tres anys (1950-1953) el Servei d'Urgències de l'Hospital de Sant Pau (17).

El 1992, el Catàleg d'Hospitals atribueix 280 llits a l'Hospital General de Granollers, sense que s'especifiqui la proporció de llits quirúrgics. A Granollers hi ha també la «Policlínica del Vallés, S.A.» amb 134 llits en l'actualitat i considerada tant o més prestigiosa que l'Hospital-Asil. Cal esmentar que un capdavanter de la Cirurgia a la Policlínica fou el Dr. Romà Julià i Bonet, que cap el 1950 fou professor encarregat de curs, de Patologia Quirúrgica a la Facultat de Medicina de Barcelona.

12.- Hospital de Vilafranca del Penedés.- L'any 1401 Fra Marc d'Avinyò donà un edifici per a destinar-lo a hospital. La cabuda era reduïda i així ho fou durant segles. A finals, però, el rejuveniren i ampliaren de forma esglaonada i profunda, Aquest procés es continuà el 1901 i el 1905 i, encara amb més empenta el 1918 i el 1923. Millorà decisivament el 1932, quan es derogà el reglament que disposava que la institució era per a exclusiu profit de la població de Vilafranca. Així fou que amb el consens de tots els pobles del Penedés, la Diputació Provincial el declarà Hospital Comarcal. Fou el primer de Catalunya amb aquest qualificatiu. La Generalitat assumí la iniciativa de la predecessora Diputació i li donà suport econòmic.

Aquests canvis afavoriren la publicació dels «Annals de l'Hospital Comarcal de Vilafranca del Penedès». A l'edició de 1933 es descriu i es mostra la sala d'operacions, la d'esterilització, la de Raigs X i la de cistoscòpia. En aquest punt l'autor de l'opuscle afegeix, per si no estés clar i entre parèntesi: «Urologia». El director de la Clínica i de la publicació, el Dr. Sala Parés, havia succeït en el càrrec al pare, també cirurgià. Sala ens diu en l'article d'aquesta revista titulat «*Algunas consideraciones sobre fracturas*» que tenia una vasta experiència sobre el tema. Aquesta l'havia encetat, sembla ser, en un hospital miner a Andalusia, que dirigí cinc anys, on obtingué sense raigs X uns resultats no massa inferiors als que posteriorment assolí disposant d'aquesta facilitat.

Més interessant encara és la referència a la osteosíntesi, les indicacions de la qual exposa així: «L'osteosíntesi ha estat per nosaltres sempre objecte de preferència i en aquest Hospital ha estat on, per primera vegada s'ha aplicat amb èxit el nostre procediment de trasplantament d'os mort, presentat a la Societat de Cirurgia de Barcelona el febrer de l'any 1929. Actualment són nombrosos els casos en els quals he aplicat amb èxit el meu trasplantament ossi i em consta que el meu amic i eminent cirurgià, Dr. Marimón, també l'ha adoptat en el seu servei de l'Hospital del Sagrat Cor, assolint excel·lents resultats.» Sala, que mimava l'asèpsia en la sala d'operacions i en la preparació del fragment d'os de bou, ens explica que feia a l'implant nombrosos forats amb un instrument de la seva invenció, que presenta en una fotografia, amb la fi de que el fragment sòlid fos penetrat per capil·lars i teixit conjuntiu de l'hoste.

En l'era dels trasplantaments d'òrgans caldria honorar els pioners com Carles Sala Parés que gosaren fer-los fins i tot amb peces extretes d'una altra espècie.

Com era corrent al primer terç del segle XX, Sala Parés encetà també altres branques de la Cirurgia. Gabarró considerà molt meritori per a l'època el treball de Sala Parés sobre «Cirurgia estètica», l'any 1934, les tècniques que aleshores encetà que foren les següents: 1) la ritidectomia, o sia la supressió de les arrugues de la cara, mitjançant la resecció de pell preauricular, distingint les arrugues de les galtes, del coll o de cadascuna d'aquestes

parts o bé, de totes conjuntament. 2) la ressecció de les arrugues de les parpelles, 3) ptosi de la pell de la part baixa del ventre, que tractava mitjançant una extensa ressecció de la pell i del greix subcutani i 4) diversos casos d'hipertrofia mamària, tractats segons tècniques que descriu, acompanyades de fotografies.

L'activitat polifacètica de Sala es completà fent de radiòleg a la Clínica del Dr. Corachan, de qui era amic i a qui substituïa en les seves absències, com a director. Sala a més del càrrec a l'Hospital de Vilafranca, tingué successivament altres Clíniques a Vilafranca mateix, a Vic i a Barcelona.

Els «Annals de l'Hospital comarcal de Vilafranca» desaparegueren al cap d'un any, per integrar-se en una revista més ambiciosa, els «Annals dels Hospitals Comarcals» (de Vilafranca, Vic i Igualada), que patrocinà la Generalitat de Catalunya (14)(16).

13.- L'Hospital d'Igualada.- Té una història que sembla calcada dels hospitals que hem referit fins ara: fundacions, noves edificacions, noves donacions i nou règim administratiu. El fet més antic que es recorda de l'Hospital d'Igualada és una deixa d'Elisenda, esposa de Pere Vidal, atorgada el 1282 a l'Hospital. Maimó Bonfill es dona el títol d'«Hospitaler, Fundador i Patró», estipulant que quan es mori, la dona en sigui «Hospitalera i Senyora» i encomanant que hi siguin rebuts benignament els cecs, coixos, baldats, orfes i altres pobres malalts que cerquin acolliment (1306). El 1646 es construeix un nou hospital al costat de l'església de Sant Bartomeu, per la qual cosa se'l coneixerà també amb aquest nom.

Entre 1689 i 1809 es creen uns hospitals, que podríem qualificar de monogràfics: «Hospital d'Infecciosos», als afores de la vila; «Hospital Militar», pels soldats alemanys i austríacs que lluitaven a favor de l'arxiduc Carles; més endavant habilitaren un ala de l'Hospital de Sant Bartomeu pels militars; per últim, es construeix un «Hospital de Ronyosos», que posteriorment canvià de lloc, ocupant l'«Hostal de Montserrat».

S'habilità el convent dels Pares Caputxins per a l'Hospital «Nou». La edificació la va cedir la Junta Superior de Béns Nacionals a l'Ajuntament, quan expulsaren aquells religiosos (i d'altres ordes regulars) arran de la desamortització. Només dos anys després de la nova instal·lació (1847) els soldats malalts foren traslladats per ordre del Comandant Militar al vell local (Sant Bartomeu), que es trobava més a prop de la caserna. Un moviment en sentit contrari es produí el 1874, de manera peremptòria, quan «per ofici» el brigadier Martín López féu desallotjar l'Hospital «Nou» per posar-lo al servei dels militars. Aquesta vegada els malalts no peregrinaren al de Sant Bartomeu sinó a l'edifici anomenat «El Vapor Cremat».

El 1929, l'Hospital d'Igualada es convertí en Hospital Comarcal, depenent de la Diputació de Barcelona, la qual cosa permeté iniciar reformes i millores. El 1935 formà amb els hospitals de Vic i Vilafranca una mena de confederació i que es reflectí en una publicació conjunta i en una «agrupació de metges d'hospitals comarcals», encapçalada per l'inquiet Sala Parés; inclús s'organitzaren sessions científiques mensuals comunes i s'establiren torns d'hospitals.

El Dr. Solà Surís, d'Igualada presentà a Vilafranca una comunicació sobre «Tractament de les fractures de la columna vertebral». I un mes després a Igualada, «Un cas de malaltia de Paget de la mama». D'altra banda, a la revista exposà les estadístiques del Servei quirúrgic d'Igualada de l'any 1934, on fa distinció entre intervencions quirúrgiques, traumatismes i consultes externes, especificant la mortalitat: 10 casos entre un total de 159 operacions. La impressió que ens causa l'Hospital d'Igualada era aleshores un centre modest, tant pel nombre d'atesos com el dels resultats: dels 12 operats d'apendicitis aguda en moren dos; no es va practicar cap colecistectomia i l'única colecistostomitzada morí a causa d'un abscess isquiorrectal (la indicació de la colecistostomia fou una colecistitis aguda tifòdica).

Curaren o sobrevisqueren dos gastrectomies tipus Polya, per ulcus i una gastroenterostomia de la mateixa etiologia.

El 1934 el personal facultatiu de l'Hospital d'Igualada era aquest: cirurgia en cap: Dr. Joan Solà Surís; metge auxiliar: Dr. Pius Morera Farré; metges ajudants: Drs. Francesc Botet i Pallarés i Manuel Catarineu i Grau. A més hi havia dos adscrits: un oftalmòleg i un otorinolaringòleg. L'assistència anava a càrrec de les Germanes Carmelites de la Caritat.

Prenem nota de les anestèsies efectuades: Total=153 (140 en hospitalitzats; 13 en externs). En operats: 145; en tractaments incruents, 8. Anestèsia: general: 65 vegades (5 amb clorur d'etil; 60 amb éter i anhídrid carbònic, segons tècnica de Doppler i aparell d'Ombredanne). Anestèsia raquídea: 5 cops. S'usà novocaína al 5 % I.M. Anestèsia local: 35 vegades.

L'èxit de la agrupació d'hospitals comarcals mogué als de Granollers i Berga a sol·licitar la conversió en comarcals. El 1945 una deixa generosa permeté adquirir un terreny veí i ampliar l'edifici de l'Hospital de Igualada. Ara figura en la XHUP com a «Fundació privada» amb 180 llits.

Molts altres Hospitals de Catalunya tenen arrels en temps pretèrits i una història important i encara mostren la puixança en el nombre de llits, la qualitat tècnica dels cirurgians i la presència d'aquests en Congressos i publicacions. Com exemples del que diem, tenim entre altres: ***l'Hospital de Sant Pau i Santa Tecla, de Tarragona*** que consta en el llistat de

la XHUP amb 170 llits (8), amb la categoria de «fundació privada». L'**Hospital Provincial de Lleida**, que pertany a la Diputació (196 llits a la XHUP, el 1991) i que resultà de la fusió de diversos petits hospitals al segle XV. L'**Hospital de Sant Bernabé, de Berga** té ara acreditats 159 llits a la XHUP.(8). És de titularitat municipal. A **Blanes** i a **Calella** hi han altres tants Hospitals amb el patronímic de **Sant Jaume**, d'antiga datació fundació pública, ara amb 61 llits el primer, i de fundació privada i amb 118 llits, el segon.

A **Girona** tenim l'Hospital provincial de **Santa Caterina**, que té per titular la Diputació, amb 169 llits. A Igualada, a més de l'Hospital Comarcal, que hem ressenyat, hi ha la «Fundació Assistencial de l'Anoia, Mútua de Previsió Social», privada, no comparable evidentment, amb els anteriors Centres, doncs és relativament recent; se li judiquen 163 llits a la XHUP. A la **Seu d'Urgell** hi ha la Fundació Privada del **Sant Hospital**, que avui compta amb 64 llits, segons la mateixa font. Aquest Hospital, del qual hem donat referències més amunt sembla, doncs, haver canviat de fesomia.

L'**Hospital de Sant Jaume i Santa Margarida, de Mataró**, organitzat en forma de Consorci, ha pres als últims anys una gran empenta. Forma part de la XHUP (8), que li atribuïa 353 llits, el 1991. El Servei de Cirurgia el dirigia el Dr. Ubach. Aquest, durant molts anys col·laborà intensament amb el servei d'Urgències de l'Hospital de Sant Pau, llavors sota la direcció del Dr. Vicenç Artigas Riera.

A **Martorell** hi ha l'**Hospital de Sant Joan de Déu**, fundació privada, amb 164 llits, inclòs a la XHUP (8) de la Generalitat, menys antic que els anteriorment citats. L'**Hospital de Vilanova i la Geltrú**, de fundació privada, s'anomena oficialment «**Fundació Hospital Comarcal Sant Antoni Abat**» i té declarats 126 llits. El **Pius Hospital de Valls**, de fundació privada, també forma part de la XHUP (8) i té 120 llits. A **Santa Coloma de Gramenet** hi ha l'**Hospital de l'Esperit Sant**, una fundació privada, amb 205 llits registrats per la Generalitat en la XHUP de Catalunya (8).

L'**Hospital de Manresa** sempre ha estat important, pel que fa a la cirurgia i en ell han exercit entre d'altres Joan Soler i Cornet, Angel P. Serra i Riera i Joaquim Dalmau i Sitjes. Actualment Manresa s'ha incorporat a la XHUP (8). L'hospital més recent i més important en nombre de llits és el «**Centre Hospitalari + Unitat coronària**», que té com a nucli aquesta Unitat; compta amb 289 llits i és de fundació privada. Un segon Hospital pertany a l'Església i li diuen «**Sanatori de Sant Josep**», amb 172 llits, però no sabem quants d'aquests estan destinats a la cirurgia. Passa el mateix respecte al XHUP pel que fa a l'**Hospital General de Manresa**, que creiem té com el Sanatori l'advocació de Sant Josep; és de fundació privada i disposa de 283 llits.

NOTES

1. LUCAYA IMBERT, A.- «El Sant Hospital de Cervera».- Butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya, núm. 79,19 de març de 1927, pp.20-25.
2. VILASECA ANGUERA, S.- L'Hospital Civil de Reus». Loc. cit. núm.80, abril 1927, pàg.11-25.
3. ESCOFET i MAÑÉ, R.-»L'Hospital del Vendrell».- Loc. cit. núm.89, gener 1928, pp. 18-25.
4. «L'Hospital municipal de Ripoll». Loc. cit. núm. 90, feb.1928, pp.17-21.
5. SENTÍS i AGUILAR, M.-»L'Hospital de la Santa Creu de Vic». Loc.cit.núm.96. Set. 1928.
6. MELE, I.- «El Sant Hospital de Tossa». Loc. cit. núm. 99, nov.1928, pp.12-18.
7. DANÉS i TORRAS, J.-»L'Hospital de Sant Jaume d'Olot. Loc. cit. núm. 102, feb. 1929, pp. 8-15.
8. Catàleg de Centres Hospitalaris de Catalunya. Generalitat de Catalunya.- Departament de Sanitat i Seguretat Social, Barcelona 1992.
9. LLANGOST, J.-»L'Hospital de la Seu d'Urgell». Loc. cit. núm.103, març 1929, pp 7-10.
10. SANUY i RUBIES, V.- «L'Hospital de Sant Joan de Balaguer».núm.110, oct. 1920, pp . 20-28.
11. UBACH, L.G.-»L'Hospital - Casa de Caritat de Sant Llätzer de Terrassa».- Loc. cit., 112, des.1929, pp. 12-28.
12. DANON, J.-»L'Hospital -Asil de Granollers».- Ajuntament de Granollers, 1966. Ed. Relacions ciutadanes. Departament Alcaldia.
13. SALA PARÉS.- «Un nou procediment de rejuveniment revitalitzador». Annals de l'Hospital Comarcal de Vilafranca del Penedès, Any MCMXXXII, p. 81.
14. SERRA RABERT. -»Pòrtic».- Annals dels Hospitals comarcals de Vilafranca, Vic i Igualada 1934, pàg.5.
15. SALARICH TORRENTS.- «Estadístiques de l'Hospital comarcal de Vich» MCMXXXIII. p.36.
16. SALA PARÉS, C. «Discurs inaugural de l'Agrupació de Metges Comarcals».(14)
17. «Hospital de Granollers».- Publicació del mateix Hospital. -1936.
18. REVENTÓS CONTI, Jacint.. Respecte al Tema que hem exposat ha publicat tres volums, amb aquests títols : «Els Hospitals i la Societat Catalana» (vol. I), «Els Hospitals de les Comarques Gironines» (vol. II) i «Els Hospitals del Pirineu i Prepirineu» (vol.III). S'hi troba abundant informació i belles il·lustracions.